

Forme i oblici oboda posuđa

Rad predstavlja tipološku analizu oboda kao autopsijskog dela keramičkih posuda sa lokaliteta Čučuge. Utvrđeno je postojanje ukupno 8 različitih tipova formi oboda. Dovedeni u vezu sa formalnim klasama posuđa, najraznovrsniji su na zdelama, a najzastupljeniji tip oboda je uvučen. Ovakav rezultat odgovara trendu kakav postoji na istovremenim nalazištima Divostin, Gomolava, Supska i Selevac.

Uvod

Keramičko posuđe često je predmet naročito pažljivog proučavanja arheologa. Kada se otkrivaju ostaci mnogih praistorijskih naselja, počev od perioda neolita, među pokretnim nalazima svojom brojnošću prednjače upravo ulomci različitih posuđa. Njihova namena skoro po pravilu se oslikava u obliku i formi suda. Samo u retkim slučajevima dešava se da neolitski zanatlija-grnčar prevaziđe strogi funkcionalni zadatak prilikom izrade, pa napravi predmet čiji opšti izgled predstavlja osnovni cilj. Ova činjenica je i polazna tačka u arheološkoj analizi praistorijske grnčarije.

Formalna analiza posuđa od pečene zemlje ima zadatak da utvrdi pravilnosti i eventualne kanone u njihovoj proizvodnji. Ne retko se dešava da način na koji je formiran neki autopsijski deo (obod, dno, drška itd.) jasno oslikava i vreme i stil. To je ujedno i osetljiv filter uz čiju pomoć arheolozi sklapaju mozaik kulturno-hronološkog sleda ljudskih zajednica na jednom određenom prostoru.

Zadatak ovog rada je formalna studija posuđa sa lokaliteta u Čučugama, s posebnim fokusiranjem na forme i oblike oboda posuđa.

Problem, metode i materijal

Cilj ovog rada je u tome da se analiziraju kvantifikovane formalne i metričke osobine oboda keramičkih posuđa iskopanih u Čučugama, te da se stvori odgovarajuća formalna tipologija. Celokupna do sada autopsijski obrađena serija iznosi 3521 ulomak.

---

*Jelena Krsmanović
(1981), Bratunac
(Republika Srpska),
Repovac 39, učenica
1. rzedra Gimnazije
Vuk Karadžić u
Ljuboviji*

MENTOR:

*Daniel Jelić, Pocerski
Dobrić (Šabac),
student 1. godine
arheologije u Bogradu*

Obod je, gledano u smislu tehnologije proizvodnje, završni deo zida posude. Njegovo raščlanjavanje od ostalih delova suda (vrat, rame, trbuh, dno itd.) značajno je iz prostog razloga što on jedini u načelu ne predstavlja sam recipijent, već je ili oblikovan u skladu sa zadatom namenom suda (izlivanje/sprečavanje izlivanja), ili predstavlja pečat primenjene umetnosti grnčara, te često može da bude estetski i maštovito oblikovan. Njegova forma predstavlja dvodimenzionalnu sliku vertikalnog preseka sačuvanog dela suda. Kako se najčešće u arheološkoj seriji javljaju ulomci, oblik oboda utvrđuje se grafičkom rekonstrukcijom, uz pomoć metričke analize.

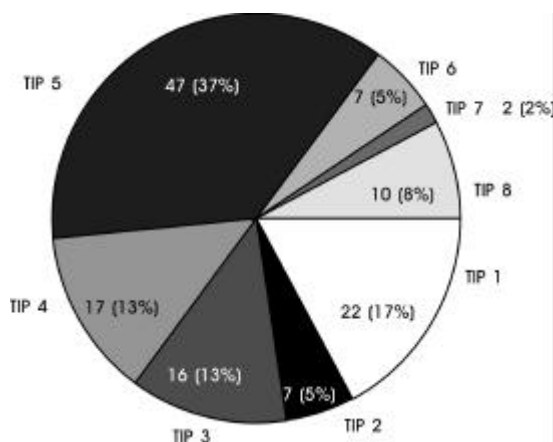
Međutim, ambicija ovog rada je i da ispita eventualne korelacije između određenih formalnih tipova posuda i drugih tehno-morfološki značajnih karakteristika, kao što su boja i kvalitet pečenja, kao i forma čitave posude. Ovo sve urađeno je analizom podataka dobijenih kartonima A1, A2 i A3 (originalni šiframnik A. Starovića).

Opis istraživanja i rezultati analize

Autopsijskom analizom utvrđeno je ukupno 128 oboda različitih posuda. Prema njihovoj formi izdvojeno je ukupno 8 različitih tipova:

1. ravan
2. zakošen ka unutra
3. zakošen ka spolja
4. izvučen ke spolja (okovratnik)
5. uvučen
6. sa usnom zadebljanom ka spolja
7. sa usnom zadebljanom ka unutra
8. sa ravnom usnom

Njihova zastupljenost vidi se na grafikonu (slika 1):

Slika 1.
Zastupljenost
različitih formalnih
tipova oboda na
Čučugama.

Figure 1.
Distribution of
different vessel rims
formal types at
Čučuge

Potom je izvršena analiza zastupljenosti formalnih tipova oboda u odnosu na formalne klase posuda.

Kako je serija nalaza srazmerno mala (ukupno 128), smatram bespredmetnim da rezultate prikazem u kvantitativnom odnosu, pa će on biti prikazan kvalitativno, a redosled navođenja formalnih tipova oboda odgovara i njihovoj brojčanoj zastupljenosti. Pri ovome, vođeno je računa i o drugim značajnim tehno-morfološkim karakteristikama, kao što su kvalitet izrade i pečenja, obrada površine (posredno i – poroznost), pa i funkcionalna klasa posude.

Zdele

- ravan obod – debljine 6 do 10 mm, dobro pečena glina, izglučana, otvoren recipijent korišćena je za obradu hrane i/ili konzumaciju
- zakošen ka unutra – debljine do 10 mm, dobro pečena glina, izglučana ili priglačana, sužava i zatvara recipijent – za čuvanje hrane
- zakošen ka spolja – izglučana ili priglačana, dobro pečena glina, otvoren recipijent – za konzumaciju
- uvučen obod – najčešći tip oboda na Čučugama, uglavnom dobro obrađena neporozna glina;
- sužava recipijent – za čuvanje tečne hrane
- obod sa usnom zadebljanom ka spolja – na plitkim zdelama različite obrade, od neporozne gline, otvorenog recipijenta – za skladištenje hrane i konzumaciju
- obodi sa usnom zadebljanom ka unutra i sa ravnom usnom imaju slične karakteristike predhodnom

Tanjiri

- ravan obod – dobro pečena glina, izglučana i neporozna – korišćeni za konzumaciju

Ćupovi

- obod izvučen ka spolja – solidno obrađena glina – za skladištenje i transport

Lonci

- ravan obod – solidno obrađena, neporozna glina – za termičku obradu hrane

Poseban interes autora upućen je ka izračunavanju indeksa veličine nalaza, zbog procene relevantnosti određivanja formalnih tipova oboda. Na osnovu oboda posuda sa Čučuga ne mogu se izvući pouzdani zaključci jer su fragmenti u velikoj meri usitnjeni, tako da se samo kod 47% oboda može izračunati indeks veličine. Izračunavanjem, dobijen je podatak da čak 87 % fragmenata ima indeks veličine 1, a 13 % indeks 2. Indeksa veličine 3 i 4 nema.

Što se boje i kvaliteta pečenja tiče, boje su grupisane u tri celine:

1. crvena (tamnocrvena, svetlocrvena, oker i svetlomrka)
2. siva (tamnosiva i svetlosiva)
3. crna (crna i tamnomrka).

Kvalitet pečenja je takođe podeljen u tri celine:

1. slabo pečena
2. solidno pečena
3. veoma dobro pečena glina

Kod crvene boje slabo pečene gline ima samo 1%, solidno pečene 7%, kvalitetno pečene 1% od ukupne serije oboda; kod crne boje, slabo pečene je 2%, solidno pečene 13%, kvalitetno pečene 6%. Kod sivih oboda najviše je od solidno pečene gline – 38%, od slabo pečene je 6%, a od kvalitetno pečene 3%. Ova boja je i najzastupljenija. Postoje obodi na kojima je površina šarena (nejednako pečenje). Takvih od slabo pečene gline ima 6%, od solidno pečene je 18%, a od kvalitetno pečene – nema. Sve ovo je izračunato na uzorku od 180 komada.

Diskusija i zaključak

Rezultat ovog istraživanja govori da u seriji oboda sa Čučuga dominira formalni tip 5 – *uvučeni* (blizu polovine ukupne serije). Za njim slede ravan i zakošen (spolja ili unutra). On se najčešće javlja na zdelama, koje i beleže inače najveću raznovrsnost u formalnim tipovima oboda.

Nalazište Čučuge-Ilića brdo, prema formalnom karakteru grnčarije je tipično kasnovinčansko naselje i u njemu se ne javljaju nikakve posebne karakteristike tipova oboda. Identični se javljaju na Divostinu (McPherron i Srejović 1988), Gomolavi (Petrović 1984), Selevcu (Tringham i Krstić 1990) i Supskoj (Garašanin i Garašanin 1979).

Na osnovu navedenih podataka dva osnovna zaključka su sledeća:

- tipovi oboda su prilično raznovrsni, jer svaki od navedenih tipova ima veći broj varijeteta
- najveći broj tipova javlja se na zdelama, koji su i najzastupljeniji tip posude.

Literatura

Garašanin, M. i Garašanin, D. 1979. *Supska-Stublina, praistorijsko naselje vinčanske grupe*. Beograd: Narodni muzej.

McPherron, A. i Srejović, D. 1988. *Divostin and the Neolithic of Central Serbia*. Pittsburgh/Kragujevac: University of Pittsburgh/Narodni muzej.

Petrović, J. 1984. *Gomolava*. Novi Sad: Zavičajni muzej Ruma i Vojvodanski muzej.

Rice, P. 1987. *Pottery Analysis*. Chicago: University of Chicago Press.

Tringham, R. i Krstić, D. 1990. *Selevac, A Neolithic Village in Yugoslavia*. Los Angeles: University of California.

Jelena Krsmanović

Vessel Rims Forms and Shapes

The paper presents a typological analysis of the rims, as autopsycal parts of the pottery vessels from the site of Čučuge. Applied methodology presents an original concept developed by the archaeologist Andrej Starović.

From total collection of more than 3500 pottery shards, 128 rim samples were determined. They all have been divided into 8 different types of rim forms.

Results show that the greatest diversity of the rim forms exists on the bowls as formal class, and the most frequent formal type is restricted rim, bent inward. Such data fits in trend that is obvious at contemporary Neolithic settlements of Divostin, Gomolava, Supska, and Selevac.

